

POTEŻNIE (67) *av*

o oraz e jasne.

comp i *sup* (8 + 4) -potężni(e)j (12). *sup* nã- (2) *ModrzBaz*, *GrabPospR*, nãj- *NiemObr* (2).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVII – XVIII w.*

1. *Mocno; constanter, fortiter, in virtute Vulg; vehementer Calep* (50) :

a. *Usilnie, z naciskiem; gwałtownie; trwale, niezachwianie* (30) : *CzechRozm* 65, 213v; iżbyśmy to przeklęstwo z pośrzodku siebie wyglądźili/ do tego lię co napotęźniey [vero omni animi impetu] przyłożmy. *ModrzBaz* 143v; [Filip św.] wiele ludzi pozyłkał do wiary prześlawney. [...] [św. Bartłomiej] potężnie mu rozmnażać Chryśtułowego imieniá pomagał *SkarŻyw* 385; Chriśtus [...] potężnie włzelkie przełożeńśtwo z swoich zdźierał: wiodąc ie do pokory/ poddánřtwu y y [!] flůžby drugim *CzechEp* 385, 47; *NiemObr* 60; *ActReg* 50; *Calep* 1105b; *GrabowSet* T4v; Krolu Swiętych twoich/ ráczże mi przyczynić męřtwá do řprzećiwieniá lię potężnie dyabłu/ świátu/ ćiału/ y krwi *LatHar* 300, +3, 3 [2 r.], 101, 352, 419, [537], 622; *WujNT Luc* 23/10, *Act* 19/20, *Col* 1/28[29]; áby ták iáko W.M. w oblápieniu Oycowřkim iedno ieftećie, żeby tákże przy zálécaniu téy moiéy prace, potężnie á iednomyřlnie weřpól zlobá raczyli řtác *SarnStat* 879, 1051; *CzahTr* Ev; obiecuiąc káždemu zá ie⁸⁰ dobry vczynek namnieyřzy/ zaplátę wieczną/ potężnie bárzo do wřzytkich cnot pobudza. *SkarKazSej* 686b.

W połączeniach szeregowych (2): tá [sprawa zbawienia naszego] nabożeńśtwo w nas wdźięczniey wznieca/ řprawiedliwiey wyciąga/ mocniey wiąże/ y potężniey nas wzrulfza. *LatHar* 263; ábyśmy czuło/ y męřnie/ y potężnie/ y přędko rzeczy dobre odpráwowáli. *SkarKaz* 313b.

W charakterystycznych połączeniach: potężnie bronić (2), *odprawować [co]*, *pobudzać*, *podźwignąć*, *pomagać*, *postanowić*, *pořłumić*, *przyłożyc się*, *rość*, *skarżyć*, *sprawować*, *sprzećiwiać (sprzećiwienie) się* (2), *stać [przy czym]*, *trwać [w czym]*, *wspierać*, *wyważać*, *wzruszać*, *zalecać*, *zastawić (zastawować) się* (2); *potężnie barzo*.

Zwrot: »potężnie umacniać się« (1): w tákim pořępowaniu/ áby lię nádzieia twoia/ o wiekuiftey chwale iego/ ktorąc nágotował/ potężnie vmacniała. *LatHar* 676.

[*Szereg*: »statecznie a potężnie«: oznaymił mu [Tymoteusz św. Pawłowi] tę nowinę/ iże zá łáfká Bożá řtatecznie á potężnie pomnożenie bráli w wierze Krzeřćiańřkiew. *GilPos* 52v.]

W przen (1) : Biegayże [...] pořilony tym Anyelřkim pokármem/ ochotnie á potężnie po drogách mándatow Pána Bogá twego *LatHar* 191.

b. *Pod względem militarnym i politycznym* (15) : *StryjKron* 702; ktory mu [cesarz papieżowi] tego potężnie pomagał/ áby lię ná řwey řtolicy osiedzieć mogł. *NiemObr* 176; Krolu niezwalczony [...]. Przypařz miecz do řpokoynego boku twego/ Iedź potężnie do nieprzyaćielá řwego. *KmitaPsal* A4v; *GrochKal* 3; flůżniebyśmy tákie pořtanowienie M. P P. y bráćia vczynić mogli/ ábyśmy boy nářz iáko napotęźniey vgruntowáli/ ktorzy ták wielą y potężnem nieprzyaćiołom wyřádzeni řiedziem. *GrabPospR* K4; *PowodPr* 9.

W charakterystycznych połączeniach: potężnie boj ugruntować, *bronić*, *jechać do nieprzyaćiela*, *pomagać*, *potkać się*, *wojować*.

Zwrot: »(z)mocnić się potężnie« [szyk zmienny] (3): *StryjKron* 66; *Molkwićin* ná nas zaiątrzony duże fię mocni im dálej tym potężniey ná káždy rok *GrabPospR* K4 [*idem*] N3.

Przen (6) : Prozna to koniecznie o tym myślić/ iákobyś ie odwieść miał od ich błędu záłtárzálęgo [...]. Oprocz gdyby Bog íam kogo ku temu vzbroił/ oóbliwfzym y obfitfzym duchem/ żeby ie potężnie zwyciężác mógl *CzechRozm* 68; że przeciwko tey ich wyniośley wieży/ naypotężniey walczyć/ y ízturmowác/ íłowem Bożym potrzebá *NiemObr* 24; Z dworskimi Poétámi zetrzec fię kęś íkufzę. W czym nie wiem iezliże tu dośtoię potężnie/ Ale zá to przyrzekam że fię potkam mężnie. *CzahTr* C4v; *GosłCast* 34.

Szeregi: »rzeško i potężnie« (1): Ná zachod íłóńcá [*Drwięca*] Wiłę íobá wfpárłá/ Gdy fię z nią rzelko y potężnie ítárłá. *KlonFlis* Gv.

»zbrojno i potężnie« (1): Przyśzedł potym [*pokusiciel*] zbrojno/ y potężnie/ ále żeby mię nie poráził/ tyś mu ręce zwiázal *LatHar* 590.

c. *Z użyciem siły fizycznej* (4) : íiał go [*barana*] ták potężnie Zoch czekanem/ że z cápem obálił go mężnie. *KmitaSpit* B4v; *GosłCast* 67; Wyźrzał [*Herkules*] że ku Tybrowi kámieniísta íkálá/ Nápadfzy fię/ od gory znácznie odewftálá: Dużą ręká potężnie zá ryśę závádzíl/ Táki z mieyfćá dawnęgo pułgory wyfádzíl. *KlonWor* 24, 39.

d. *Opierając się sile, naciskowi* (1) : I dáb choć mieścy prześchnie/ choć líft ná nim płowy/ Przedfię ítoi potężnie/ bo ma korzeń zdrowy. *KochFr* 132.

2. *Skutecznie; vehementer Vulg* (17) : íż ía człowiekiem będąc nieuczonym/ wáżyłem fię z człowiekiem [...] vczonym potkác. Niechay mi nikt zá złe nie ma/ bo chociaż mięędzy námi íeft wiele ínfzych/ ktorzy temu potężniey zdolác y to porzádniey odpráwić mogá/ íednáki y ía/ nie vczýniłem te^{go} *temerè* ále z woley Bożey *NiemObr* 6; Zaden potężniey procz íiebie moy Boże/ Tulić nie może. *RybGęśli* D3; choć tego [*opłaconego wojska*] nie názybt będzie/ lépze co niż nic/ owaby íednáki mym zdániem granic íwych potężnie ítrzec mogli/ á zá occáfíá dálej częgo dokázác. *GrabPospR* N2v; *CzahTr* F4v; Gdyż przedfięwzięćie íwoie/ chceśz końcyć [!] potężnie. *PaxLiz* C2v; [sprawa o wyrzuceniu dzieciokrzczęństa nie lada jako ani z płóchęgo jakięgo przedsięwzięćia, ale statecznie i potężnie jest i zaczęta, i za pomocá Bożá dokonana. *BudDzieciokrzczęń* 109].

a. *Przekonująco, niezbiecie* (12) : *CzechRozm* 102v; dáłby to Bog/ iákóś ty mądrze/ á mogę rzec potężnie/ táki wielką rzecź závárl/ tákiy oni tego słucháli/ ná ktore to náwięcey náleży *ModrzBazBud* π5v; *CzechEp* 380; pífał ten ían przeciwko Cyrillufowi/ potężnie árgumentá íe^{go} borząc *NiemObr* 137, 19, 79.

W połączeniu szeregowym (1): gdy o rzecźach wielkich mowić przydzie/ áby [*dworzanin*] powážnie/ rzeźwie/ y potężnie/ mowíl *Górndworz* F8v.

Zwroty: »potężnie dowodzić« (3): *CzechRozm* 87; íż P. Chríftus z martwych wftál/ Y vkazał fię mnogim. A nawet y íemu [św. *Pawłowi*] íámemu/ ktory fię zowie namnieyfzym z Apośtołow. Y íąd potężnie dowodzi y náłzęgo z martwych wftánia. *WujNT* 1.*Cor* 15 *arg*, s. 3.

»potężnie przekonywác« = *vehementer revincere Vulg* (2): áby fię ím [*katolicy heretykom*]/ gdy do Graeckie^{go} textu áppelluiá/ zwodzić niedopuśzczáli: ále íe tym potężniey táki z Graeckięgo iákó y z Láćińńkięgo textu przekonywáli. *WujNT* *przedm* 17, *Act* 18/28.

Synonimy. 1. gwałtownie, mocnie, silnie, usilnie; 2. skutecznie.

Cf **NIEPOTEŻNIE**, [**POTEŻLIWIE**]

KW, ZCh